

آیا اعضای هیئت‌وزیران نیاز به استعلام دارند؟

داود دشتبانی

گزارشگر هم‌میهن

۱ مسعود پزشکیان براساس شعارهای ایام انتخابات تلاش دارد کابینه‌ای معتدل و عملگرا به مجلس معرفی کند و از این‌رو نام دولت‌وفاق ملی را نیز برای دولت خود برگزیده است. در مورد تفسیر موضوع وفاق ملی به نزدیکی دو جناح سیاسی کشور می‌توان مناقشه کرد.آن‌را نادیده گرفتن پنجاه درصد از مردمی که در انتخابات اخیر حاضر نشدند به هیچ‌یک از این دو جناح رای بدهند شمرد و انتظار داشت که دولت چهاردهم برای دستیابی به وفاق ملی صدای این قشر را نیز بشنود و در معرفی کابینه خود به صداهای خاموش و ناراضی نیز سهمی بدهد و تلاش کند افراد معرفی شده خواسته‌ها و مطالبات این قشر از مردم را نیز نمایندگی کنند. بدون شک چنین نگاهی به شعار وفاق ملی نزدیک‌تر خواهد بود و از این‌رو معرفی افراد و چهره‌هایی پیشرو و دارای شجاعت و سلامت که بتوانند اعتماد از دست‌رفته این بخش از مردم را نیز به سوی دولت و حاکمیت برگردانند خواسته‌بستگی است.

۲ در این میان اخبار نگران‌کننده‌ای به گوش می‌رسد که حاکی از تمایل برای معرفی برخی نامزدهای وزارت از چهره‌های محافظه‌کار و اعضای دولت گذشته است. این شیوه از یک طرف به معنای تحقق شعار وفاق ملی معرفی شده و از سوی دیگر نیز به محدودیت‌های سیاسی و امکانات دولت اشاره دارد. دولت چهاردهم باید بتواند از مجلس کنونی که اکثریت اعضای آن را اصولگرایان تشکیل می‌دهند برای اعضای خود رای اعتماد بگیرد که با وجود توصیه‌های رهبری برای همکاری مجلس با دولت نیازمند تعامل و سهم‌جویی به مجلس کنونی است. با این حال می‌توان انتظار داشت و پیشنهاد داد که دولت چهاردهم به جای ابقای وزیران کنونی که از گرایش تندتری در میان اصولگرایان برخوردار هستند و معرفی آنان پیام ناخوشایندی برای پایگاه رای پزشکیان خواهد داشت در تعامل با طیف میانه‌روتر حاکم‌بر مجلس بهره‌بری محمدباقر قالیباف از چهره‌های جدیدی اصولگرا که نزدیکی بیشتری نیز به شعارهای دولت پزشکیان داشته‌باشند برای این سهم‌جویی استفاده کند.

۳ یکی از اقداماتی که شورای راهبری انتخاب اعضای دولت چهاردهم برای تسریع در روند معرفی کابینه انجام داد اخذ استعلام از نهادهای سه‌گانه وزارت اطلاعات، اطلاعات سپاه و قوه قضائیه برای نامزدهای پیشنهادی بود تا بتواند با اطمینان بیشتری کابینه پیشنهادی را به مجلس معرفی کند. این رویکرد تعاملی شورای راهبری منجر به این تصور شده که معرفی وزیران منوط به نظر این نهادهاست و رئیس‌جمهور بدون اخذ نظر مثبت نهادهای نظارتی سه‌گانه نمی‌تواند افراد مدنظر خود را به مجلس معرفی کند. هرچند این اقدام برای آگاهی رئیس‌جمهور در مورد افرادی که در مورد آنان شبانه پرونده یا تخلف شاخصی وجود دارد مناسب است اما نتیجه استعلامات انجام‌شده امری فراتر از نشان داده و بی‌ارد بسیاری از گزینه‌های شناخته‌شده‌شائبه‌اعمال‌نظر‌های سیاسی و سلیقه‌ای نیز در میان آنها دیده می‌شود و طرفه آنکه گفته می‌شود این نهادها در جریان بررسی صلاحیت نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری در

مورد خود مسعود پزشکیان نیز نظر منفی داده‌اند که مورد توجه شورای نگهبان قرار نگرفت و صلاحیت رئیس‌جمهور را احراز کرد.

۴ جدا از مسائل سیاسی به لحاظ حقوقی باید در نظر داشت که رویکرد شورای‌راهبری برای اخذ استعلام اگر نگوییم غیرضروری دست‌کم مشورتی بوده است و هیچ الزامی را برای رئیس‌جمهور ایجاد نمی‌کند. منشأ اخذ این استعلام‌ها «قانون نحوه انتصاب اشخاص در مشاغل حساس» مصوب سال ۱۴۰۱ است که در ماده یک آن آمده است: «کلیه دستگاه‌های اجرایی… و نهادهای و سازمان‌های وابسته به قوای سه‌گانه کشور مکلفند… در انتصاب افراد به مشاغل حساس موضوع این قانون، وجود یا فقدان شرایط مقرر در اطلاعات سپاه و قوه‌قضائیه،استعلام‌نمایند. چنانچه انتصابی برخلاف استعلام… صورت پذیرد یا بدون استعلام، انتصاب انجام‌شود، انتصاب مذکور کأن لم یکن بوده و مرتکب یا مرتکبان به محرومیت از حقوق اجتماعی… محکوم می‌گردند.» برخی با تفسیر موسع این ماده، رئیس‌جمهور را ملزم به تمکین کامل از نتیجه استعلام‌های صورت‌گرفته دانسته‌اند در حالی‌که تبصره ۵ همین ماده انتخاب وزیران را شامل این قانون نمی‌داند. در این تبصره آمده است: «استعلام و انتصاب در خصوص نهادهای تحت امر مستقیم مقام‌معمظم‌رهبری مانند نیروهای مسلح، منصوبان مستقیم مقام‌معمظم‌رهبری و انتصاب مقاماتی که در قانون اساسی تشریفات خاصی برای آن پیش‌بینی شده… منوط به تصمیم مقام منصوب‌کننده خواهد بود.» ماده ۴ نیز که مقامات مشمول این قانون را بر شمرده مجدداً تصریح کرده «نهادهای تحت امر مستقیم مقام‌معمظم‌رهبری مانند نیروهای مسلح و منصوبان مستقیم مقام‌معمظم‌رهبری و مشاغلی که برای انتصاب اشخاص در قانون اساسی تشریفات خاصی برای آن پیش‌بینی شده» از این قانون مستثناست. انتخاب و معرفی هیئت‌وزیران در اصل یکصدوسی‌وسوم قانون اساسی پیش‌بینی شده است بنابراین مطابق این تبصره منوط به تصمیم مقام منصوب‌کننده و مستثنی از این قانون است. این اصل قانون اساسی می‌گوید «وزرا توسط رئیس‌جمهور تعیین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند.»

۵ رئیس‌جمهور به عنوان منتخب ملت و دومین مقام عالی‌کشور پس از مقام رهبری و مجری قانون اساسی دارای عالی‌ترین اختیارات است. از سوی دیگر رئیس‌جمهور در قبال ملتی که منتخب آنان است براساس شعارها و وعده‌هایی که در جریان انتخابات داده مسئول است و بایستی دولتی همسو با آن شعارها و وعده‌ها روی کار بیآورد و رهبری نیز توصیه‌های لازم را برای همکاری به مجلس شورای اسلامی داشته‌اند و بر همین اساس رئیس‌جمهور این حق و وظیفه را دارد با حذف افرادی که براساس استعلام‌های صورت‌گرفته شبانه تخلف و فساد جدی در مورد آنان وجود دارد و کارنامه آنان با گفتمان سلامت و صداقت دولت در تضاد هست سایر نامزدهای پیشنهادی را به مجلس معرفی نماید و کابینه‌ای همسو با شعارها و ایده‌های خود را روی کار بیآورد. روشن است افرادی که از سوی شخص رئیس‌جمهور شایسته‌عنوان وزارت تشخیص داده شوند و مجلس شورای اسلامی نیز با رای خود به آنان اعتماد کند، از شایستگی‌های لازم برخوردار خواهند بود و تشخیص عدم صلاحیت آنها جز در مواردی مانند جاسوسی و خیانت به کشور که نیازمند کار اطلاعاتی است، برعهده رئیس‌جمهور منتخب ملت و نمایندگان مجلس است.

افزایش نگرانی‌ها در آستانه معرفی کابینه

ارزیابی فعالان سیاسی از شایعات و اخبار ضدونقیض و تصمیمی که پزشکیان باید بگیرد

مجدد سیداسماعیل خطیب به‌عنوان وزیر اطلاعات و همچنین شایعه ابقای وزیر آموزش و پرورش و پیشنهاد دوباره رضامرادصرحاری به مجلس بود.

رسول منتجب‌نیا، فعال سیاسی اصلاح‌طلب گفت: «آقای پزشکیان از مردم رای گرفته و مردم هم منتظر تغییر و تحول در دولت هستند؛ بنابراین چهره‌ها باید تغییر کنند و مردم شاهد افراد و فرهنگ جدید باشند.» محمدمهدی مجاهدی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در توئیتر نوشت: «کابینه‌ای مرکب از ادراکات متعارض درباره خیرات عمومی، شیوه حکمرانی، وضع‌وحال ایران و جهان و سیاست‌های خرد و کلان تعبیری خطا و خطرناک از رویای دولت وفاق ملی است. تعبیر صادق این رویا در گرو تشکیل کابینه‌ی باورمندان به کثرت‌گرایی سیاسی است نه نمایندگان منافع متعارض و تعارض منافع.» محمدفاضلی، نسبت به حساسیت‌ها در باره انتخاب وزرا هشدار داد و نوشت: «انتخاب کابینه یک پشت‌صحنه دارد که اغلب لابی و فشار است. یک جلوصحنه دارد که در آن نمی‌شود گفت این را انتخاب کردیم چون فلانی لابی کرد. در جلو صحنه باید گفت این را انتخاب کردیم چون فهم، توانمندی، سابقه، قابلیت، سرمایه اجتماعی و برنامه و چشم‌انداز را داشت. جلوصحنه را سفت بچسبید!» آذر منصوری، رئیس جبهه اصلاحات ایران مسئله خواسته‌های رای‌دهندگان را یادآوری کرد: «مردم ایران پس از چندین انتخابات یاد گرفته‌اند خود مطالبه‌گر باشند و از رأیی که داده‌اند پاسداری کنند. جبهه اصلاحات ایران نیز پس از کسب تجربه‌های مکرر می‌داند آنجا که از حقوق مردم و مطالبات همه شهروندان ایران غافل شود، مهمترین کانون قدرت خود را از دست داده است.»

▼ نگرانی جدی درباره ترکیب کابینه

حسین نورانی نژاد، فعال سیاسی اصلاح‌طلب نگرانی‌ها درباره کنارگذاشته شدن گزینه‌های اصلاح‌طلب و میانه‌رو به دلیل برخی استعلام‌ها را بسیار جدی توصیف می‌کند. او در گفت‌وگو با هم‌میهن تاکید کرد: «فراموش نکنید که دلیل کاهش جدی مشارکت در ادوار اخیر انتخابات، ناهمبدی از محقق شدن نظر رای‌دهندگان بوده است. در این انتخابات اما تلاش زیادی شد تا بار دیگر امید تازه‌ای خلق شود. اگر قرار باشد جریان تمامیت‌خواه با استفاده از ابزار از اختیار خود بار دیگر در برابر کف حداقلی مطالبات اکثریت مانع‌تراشی کند، باید تبعات آن را هم ببیند.» او معتقد است که اگر دولت پزشکیان موفق نشود و به‌خصوص این عدم توفیق به دلیل مانع‌تراشی دولت پنهان باشد، بدون تردید بخش اعظم رأیی که به پزشکیان داده شد، به سمت ۵۰ درصد تحریمی در انتخابات اخیر خواهد چرخید و نارضایتی‌های موجود هم به سمت اعتراضات گسترده خواهد رفت و در بحران‌های فراوان ناشی از ناترازی‌های مختلف و تحریم‌ها و تهدیدهای داخلی و بیرونی، شرایط بسیار سختی رقم خواهد خورد. او به مشارکت تنها ۴۰ درصد از جامعه در اولین دور انتخابات ریاست‌جمهوری هم اشاره می‌کند: «این عدد با رای سلبی که از ترس همین دولت پنهان به آراء مردم مرحله اول افزوده شد، به زور به آستانه ۵۰ درصد رسید. دولت پنهانی که ید طولانی در مسائل امنیتی دارد، حتماً می‌داند که این مسائل چه تأثیری بر امنیت و منافع ملی و حتی بر سرنوشت خودشان دارد.»

به گفته این فعال سیاسی وفواق ملی یعنی پذیرش تفاوت‌ها و حل آنها از طریق حاکمیت قانون عادلانه و منصفانه به روش‌های دموکراتیک: «وفاق یعنی حاکمیت اکثریت با حفظ حقوق اقلیت. وفاق، یعنی رعایت حال و اوضاع و عواطف یکدیگر و تکیه بر ارزش‌های مشترک. اکثریت مردم به وضوح با رأیی که دادند و رأیی که ندادند، نشان دادند که چه نسبتی با رویکرد جلیلی به عنوان ادامه‌دهنده دولت مرحوم رئیسی دارند. آن هم جریانی که می‌دانیم با رای مردم تنها از بخشی از قدرت‌شان کنار گذاشته می‌شود و گرنه در اکثر بخش‌های انتصابی، قدرت در اختیارشان باقی می‌ماند. جالب آنکه با این همه رانت، وقتی نهادهای انتخابی مانند دولت را به کمک نظارت استصوابی و قهر اکثریت کسب می‌کنند، احدی را خارج از جریان بسته خودشان به دولت راه نمی‌دهند. حالا اینکه با چه رویی چنین انتظاری را از دولت پزشکیان دارند، واقعاً حیرت‌انگیز است.» او تاکید می‌کند که اگر مشارکت دادن یکی دونفر از این جناح باعث همکاری و همراهی‌اش برای استیفای بخش قابل توجهی از حقوق ملت شود، به عنوان گامی رو به جلو، قابل تأمل است. نورانی نژاد معتقد است این مسئله با حرف‌های کلی یا فانتزی اندیشی‌میسر نیست، بلکه پزشکیان باید بتواند اهداف مشخصی را تعیین کند که دستیابی به آنها بدون همکاری اقلیت قدرتمند، ممکن نیست و بر سر این اهداف هم گفت‌وگو و چانه‌زنی کند. وگرنه اینکه فکر کنیم با چنین امتیاز دادن‌هایی آنها دچار شرم از مانع‌تراشی‌های معمول می‌شوند، به نظرم واقع‌بینانه‌نیست.

او درباره ترکیب احتمالی کابینه هم می‌گوید: «واقعیت این است که کمتر کسی انتظار یک کابینه حداکثری اصلاح‌طلب را دارد. نه سابقه و ذائقه سیاسی دکتر پزشکیان با چنین انتظاری سازگار است، نه چنین

تیتریک

HEADLINE ONE

۲

شادی مکی و محسن صالحی‌خواه

گزارشگران هم‌میهن

شمارش معکوس برای مشخص شدن فهرست نهایی وزرای دولت چهاردهم رو به اتمام است و اخباری به گوش می‌رسد که نشان‌دهنده این است که نگرانی‌ها بی‌مورد نیست. هسته مرکزی نگرانی ناظران و فعالان سیاسی این است که نتیجه انتخابات چهاردهم نشان می‌دهد بخشی از جامعه خواستار تغییر برخی مسائل در سیاستگذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌هاست. اما مشخص نیست که آیا می‌شود با این شنیده‌ها امید به تغییر داشت، یا نه. شنیده‌ها حاکی از آن است که گزینه‌های اصلاح‌طلب و میانه‌رو با فشارهایی از بیرون دولت حذف و جایگزین می‌شوند. حتی مسئله سهم‌خواهی‌های سیاسی از دولت نیز این روزها مطرح است. زیر چتر مسئله وفاق ملی، از ابقای وزرایی در دولت چهاردهم صحبت می‌شود که برخی از آنان به عنوان چهره‌های ضعیف یا پاشنه آشیل دولت سیدابراهیم رئیسی شناخته‌شده هستند.

مسئله استعلام‌ها در حال حاضر مورد توجه قرار گرفته است. مشخص نیست که استعلام‌ها برای تأیید صلاحیت و سلامت اشخاص صورت می‌گیرد یا به صورت اهرم فشار درآمده است. این مسئله نیز به طور طبیعی، مشخص خواهد شد. مسئله وفاق ملی نیز بسیار مهم است و این روزها چه از سمت هواداران پزشکیان و چه از سوی منتقدان مطرح می‌شود. منتقدان بیشتر به نظر می‌رسد که به دنبال ایجاد فشار با استفاده از این اهرم برای تحمیل کردن برخی گزینه‌های مدنظر خود به دولت هستند. اما برخی معتقدند که بحث وفاق ملی، تنها با به کار گرفتن وزرای پیشین تحقق پیدا نمی‌کند و نباید فراموش کرد که ۵۰ درصد جامعه در انتخابات پیشین شرکت نکردند و قرار است که صدای آنان نیز شنیده شود. باید دید که در نهایت، چه فهرستی به مجلس ارسال خواهد شد و مجلس با آن چه خواهد کرد.

▼ آخرین گزارش ظریف

محمدجواد ظریف، معاون راهبردی رئیس‌جمهور آخرین گزارش از وضعیت انتخابات و جزای پیشنهادی را در صفحه توئیتر خود منتشر کرد. ظریف نوشت: «پنجشنبه روز سنگین و پرچالشی بود. در دیدارهای جداگانه از ساعت ۸ صبح تا ۱۱ شب، مدیران ستاد تهران و اعضای کمیته‌های بهداشت، نفت و سیاست خارجی، با صمیمیت و صراحت، دیدگاه‌ها و انتظارات خود را بیان کردند. در جلسه ۲۰۰ دقیقه‌ای شورای راهبری، گزارش این دیدارها و نیز گفت‌وگو با اعضای کمیته‌های محیط زیست، زنان، رفاه، جوانان، اطلاعات و دیگر نخبگان و فعالان جامعه مدنی را ارائه کردم.»

ظریف ادامه داد: «اعضای شورای راهبری همچنین گزارش رئیس دفتر محترم رئیس‌جمهور را از مصاحبه‌های دکتر پزشکیان بزرگوار با برخی نامزدها (که به معنی قطعی بودن هیچ‌یک از آنان نیست و بعضاً برای یک مسئولیت با چند نفر مصاحبه شده است) و آخرین وضعیت گزینه‌های عضویت در هیئت دولت شنیدند و دیدگاه‌های خود را جهت انتقال به ریاست محترم جمهوری به ایشان بیان کردند. همچنین نگرانی‌ها نسبت به برخی شایعات توسط اعضای محترم شورای راهبری بیان گردید. لازم است از توجه و حساسیت مردم عزیز نسبت به روند و نتایج تعیین اعضای هیئت دولت قدردانی نمایم. این یک تجربه جدید شفافیت و دموکراسی در مسیر پیچیده و دشوار انتخاب وزراست.» معاون رئیس‌جمهور تاکید کرد: «بی‌گمان هر تجربه جدیدی با ایرادها و چالش‌های فراوانی روبه‌رو است که مهمترین آن مقاومت در برابر تغییر و باور نداشتن به نوآوری و سپردن کار به جوانان است. خوشبختانه رئیس‌جمهور محترم با شجاعت و باور به تغییر، نوآوری و جوانان گام نخست را در این مسیر دشوار و پرفراز و نشیب برداشته‌اند که شایسته قدردانی و سپاس است.»

▼ راهبردرئیس‌جمهور

وفاق ملی نقشی کلیدی در ادبیات رئیس‌جمهور دارد. پزشکیان در آخرین سخنرانی عمومی خود که در نشست صمیمی با اصحاب رسانه بود، چند بار بر مسئله وفاق ملی تاکید کرد. پزشکیان تاکید کرد که قصد تشکیل دولت وفاق ملی را دارد و از نیروهای متخصص دولت‌های قبل نیز استفاده خواهد کرد. این راهبرد مورد استقبال قرار گرفت اما تنها یک نگرانی در مورد آن وجود دارد. برخی تحلیلگران این نگرانی را ابراز می‌کنند که در فقره استفاده از مدیران دولت‌های قبل، آیا نیروهای متخصص به کارگیری می‌شوند؟ چرا که مسئله سپردن کار به کارشناسان نیز دیگر راهبرد رئیس‌جمهور است. بخش دیگری از نگرانی‌ها ناشی از آن است که چهره‌هایی که برای کابینه معرفی می‌شوند، با نگاه رئیس‌جمهور همراه هستند یا نه.

▼ هشدارها و توصیه‌ها

بعضی از فعالان سیاسی نسبت به تکرار نام برخی وزرای دولت سیزدهم، مسئله فشارهای بیرونی برای تشکیل کابینه و موضوع وفاق ملی واکنش نشان دادند. بخشی از این واکنش‌ها ناظر بر مسئله معرفی

گزارش یک